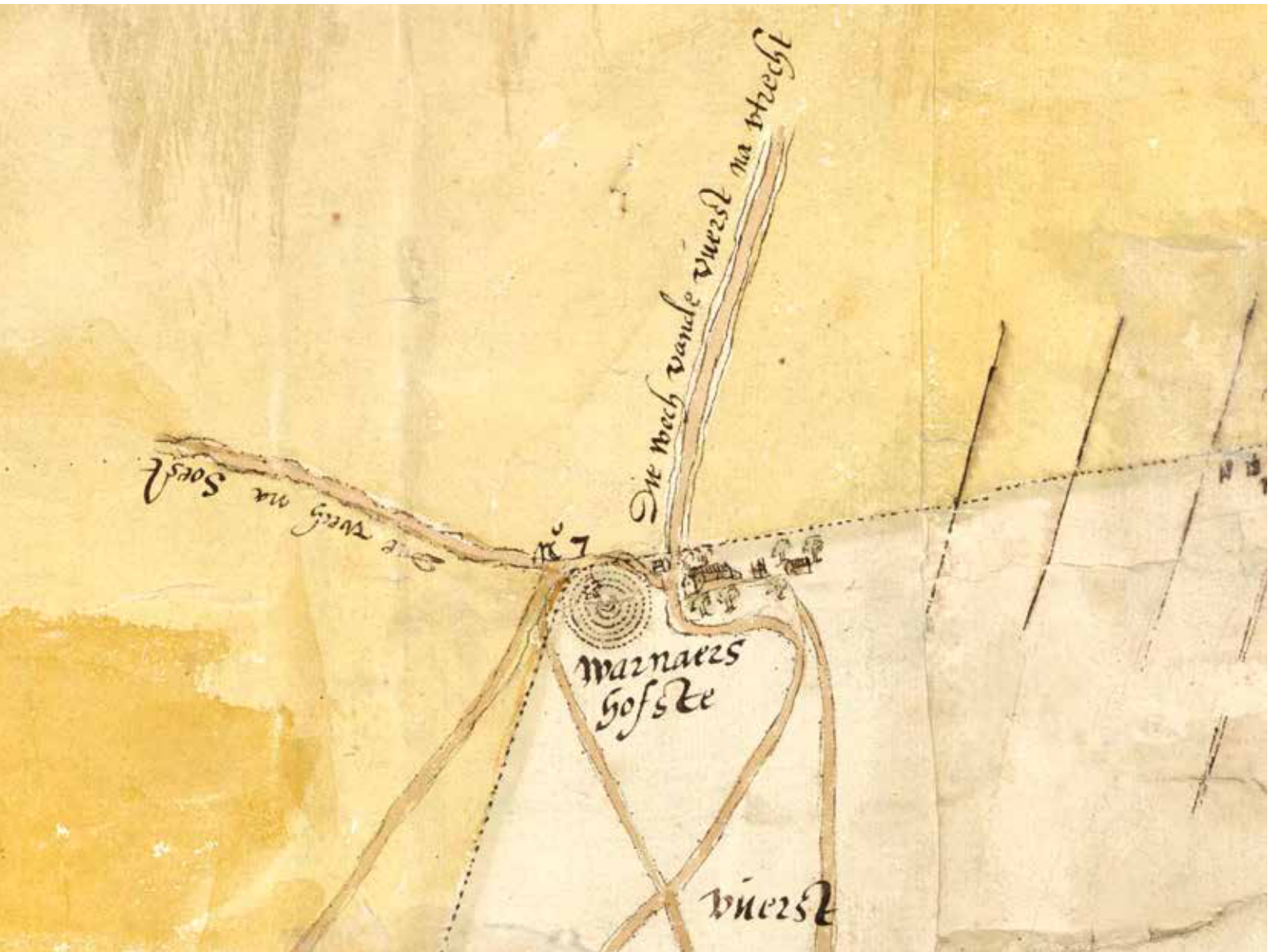

HISTORISCHE KRING Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 Vermiste kaart van De Vuursche opgedoken
- 🏠 Vondst van het jaar
- 🏠 Een kring vol eenlingen en vreemde vogels
- 🏠 Jubileumboek: Baarn in de wereld - De wereld in Baarn

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Laanstraat 91, 3743 BD Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon 035 - 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Baerne

VAN DE VOORZITTER

Voor u ligt de Baerne van juni 2024. Het tweede nummer in het nieuwe, grote, formaat. Het ziet er weer iets anders uit dan het eerste nummer en waarschijnlijk zal de opmaak nog wel iets aangepast worden in de loop van dit jaar. We hebben veel nagedacht over het nieuwe uiterlijk, maar pas als het eerste nummer voor je ligt komen de details die nog verbeterd kunnen worden, duidelijk naar voren. Ook de input van verschillende kanten door de leden draagt eraan bij dat we onze Baerne steeds mooier kunnen maken.

We zijn nog niet eens op de helft van ons jubileumjaar en er zijn al mooie evenementen geweest. Zoals de podcasts die in samenwerking met Eemland1 gemaakt worden. Er zijn er inmiddels acht gemaakt met verhalen over Baarn. U kunt ze beluisteren op onze website. In maart is er een mooie bijlage verschenen bij de Baarnsche Courant, waarin het hele overzicht over ons jubileumjaar te lezen is. De fotowedstrijd "Mijn Baarn" is van start gegaan, waar een mooie prijs mee te winnen valt. Ook daarover is alle informatie te vinden op de website. De jubileumtentoonstelling over de jaren '70 gaat in juni van start en daar kijk ik erg naar uit. Ik was zelf een tiener met minirok, kohl-zwarte op-

gemaakte ogen en oranje spulletjes op mijn kamertje.

Waarschijnlijk is het u al opgevallen: de Wilhelminabank is mooi gerestaureerd. Vorig jaar juni had de HKB de verantwoordelijk wethouder gewezen op de slechte conditie van de bank. Er moest toch nog een winter overheen gaan, voor de restauratie kon beginnen en het verval was echt ingetreden met een kapot bankje en twee losse stenen. Maar hij is nu gerestaureerd door een Baarns bedrijf met veel vakkennis en nu kunnen we weer echt trots zijn op 'onze Wilhelminabank'. Er werd mij een mooi artikelje doorgestuurd uit de Gooi- en Eemlander van vrijdag 8 augustus 1923

waarin uitgelegd werd wat de filosofie achter het ontwerp van de beeldhouwer Theo van Rijn was:

"De bank is opgetrokken van baksteen, terwijl de ornamentatie van tufsteen is. Het idee der bank vindt zijn grondoorzaak in het begrip rust. Een rustbank dwingt den mensch volkomen passief te zijn. Om den mensch uit te nodigen tot rust is het voornaamste deel, de zitting, sterk geel gekleurd, waardoor een suggestieve werking wordt bereikt en de aandacht op het zitten op de bank wordt getrokken."

Toch een mooie gedachte.

Petra Spigt
Voorzitter

INHOUD

Van de redactie	31
Vermiste kaart van De Vuursche opgedoken	32
Vonst van het jaar	37
Gerrit Kouwenaar, dichter in oorlogstijd	40
Een kring vol eenlingen en vreemde vogels	42
Tentoonstelling in Oudheidkamer	47
Aanwinsten	48
Baarn in de wereld - de wereld in Baarn	49
Colofon	50

Foto omslag: Fragment van een kaart van Lucas Jansz Sinck en landmeter Sibrandt Hansz. uit 1619. (Nationaal Archief, 4.VTH-2584).

VAN DE REDACTIE

Soms reken je er niet op en komt het zomaar op je pad: Jaap Groeneveld bracht een bezoekje aan Rein Berends, die stukken van Staatsbosbeheer in zijn kast bleek te hebben liggen, waaronder een heel interessante afbeelding van een uitmeting van de verdeling van grond in de Vuursche. Wat dat allemaal heeft opgeleverd leest u in het eerste artikel en het verslagje daarna. Natuurlijk is een dergelijk diepgravend artikel als dat van Jaap Groeneveld niet voor iedereen even interessant, je moet wel een soort van lange adem hebben. In ieder geval heeft Jaap laten zien dat hij lang adem heeft als het gaat om het uitpluizen van grondbezit en verdeling ervan: sinds

2014 is hij er mee bezig geweest.

Daarna duiken we in de verhalen rond schrijvers en andere kunstenaars. De achtergrond voor beide verhalen vinden we in de tweede wereldoorlog: Gerrit Kouwenaar verliet, als jongeman, Bergen, samen met zijn ouders. Hij kwam in Baarn terecht, in het hotel van Zeiler. Niet zo gek als je erbij bedenkt dat Zeiler ook een hotel had in Bergen, de verbinding is dan vrij snel gelegd. Het tweede verhaal met een verbinding naar de oorlog gaat vooral over de bewoners en gebruikers van kasteel Groeneveld. Na de oorlog werd het in deplorabele staat door de Canadezen achtergelaten. Het werd ter beschikking gesteld

aan mevrouw Colson die er met haar kindertehuis uit Amsterdam in trok. Haar zoon Joop kwam ook mee. Om hem heen ontstond een soort dependance van De Kring: schrijvers, schilders en andere kunstenaars werden gastvrij ontvangen door Joop. Karel Appel hield er een tijdje atelier, de VPRO maakte er spraakmakende opnamen. Dat alles ging door tot het moment dat de eigenaar, Staatsbosbeheer, het kasteel en het omliggende park restaureerde (1976-1981).

Verder wordt weer een nieuwe tentoonstelling aangekondigd en het verschijnen van een boek, waar u al op kunt in tekenen. Met zowel de tentoonstelling

als het boek viert dat Historische Kring Baerne 50 jaar bestaat!

En: nieuwe aanwinsten zijn er ook deze keer natuurlijk weer. Mocht u denken dat u iets in huis heeft wat u een mooie bestemming wilt geven, aarzel dan

niet om contact op te nemen met de Oudheidkamer!

Mij inspireert het steeds weer om te speuren in archieven en andere bronnen om een mooie Baerne voor u in elkaar te zetten, samen met de verschillende auteurs. Ik hoop dat u met veel

plezier leest wat er is opgeschreven en misschien rondkijkt, op zoek naar de geschiedenis van mensen en hun omgeving.

Redactie Baerne
Mariette van Oosterwijk Bruyn

VERMISTE KAART VAN DE VUURSCHEN OPGEDOKEN EEN LANDMETERSKAART VAN DE VERDELING UIT 1626

Jaap Groeneveld

Dat maak je maar één keer in je leven mee: je gaat naar iemand toe met een vraag over het recente verleden en komt thuis met de vondst van een vermiste kaart uit 1626. Dat overkwam mij toen ik in het najaar van 2023 Rein Berends bezocht. Voor zijn pensionering was hij verantwoordelijk voor de boswachterij van Staatsbosbeheer op de Utrechtse Heuvelrug. In het gesprek zei hij: 'Ik heb ook nog een oude kaart van De Vuursche' en haalde een pak oude documenten tevoorschijn. Die had hij vele jaren geleden uit het afval gered. Hij vouwde de kaart (kaart 1) open en ik zei: 'Barst, dat is de gezochte kaart van de verdeling van De Vuursche uit 1629!' Nu was dat even te snel geconcludeerd, maar evengoed een prachtmoment: de datering blijkt 1626 te moeten zijn.

De verdeling van De Vuursche 1625-1629

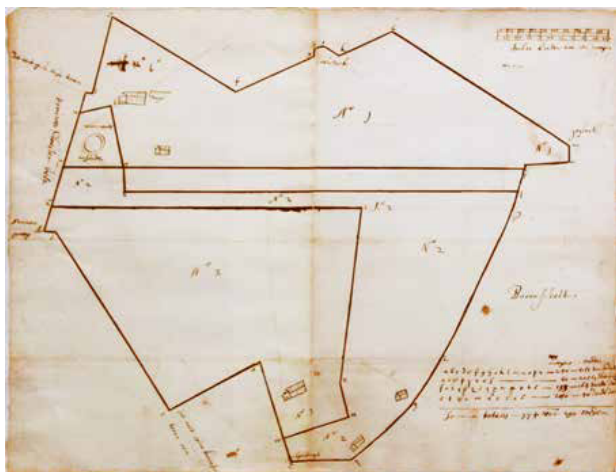
Nu eerst even de context.¹⁾ Jonkheer Ernst van Rhede (1588-1640) had zijn zinnen gezet op de hofstede Drakensteyn²⁾ (Warnaers hofstede) en daaraan verbonden de heerlijke rechten over het hele gebied van De Vuursche. Het gebied betrof het oude leen van het Kapittel van Sint-Jan in Utrecht op 'de Vuursche berg' en het kleinere bischopsleen van de naaste omgeving rond het huidige dorp Lage Vuursche met Warnaers hofstede en De Eng. Waarschijnlijk hoopte Ernst van Rhede het verdwenen Drakensteyn te herbouwen en als ridderhofstad erkend te krijgen om zo in de ridderschap van Utrecht opgenomen te kunnen worden. Hij werd geholpen door zijn tweelingbroer, de heer van der Horst oftewel Godard of Gerard van Rhede (1588-1648), eigenaar van de ridderhofstad Ter Horst in Nederhorst den Berg.

Op 12 november 1625 kwamen mr. Cornelis van Vianen, advocaat van het hof van Utrecht, en heer Johan Strick, kanunnik en scholaster (leraar) van de kerk van Oud-Munster in Utrecht, met jhr. Ernst van Rhede tot een overeen-

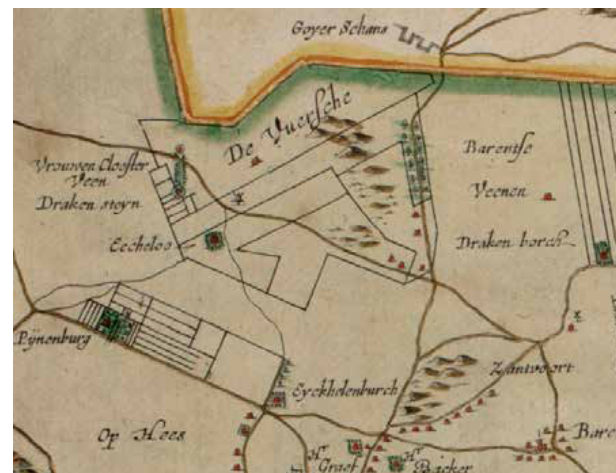
komst. Van Vianen en Strick waren ermee tevreden 'de naecte heerlickheyt van de Vuurs mit tghenen aen de heerlickheyt van Toll, wechgift ofte andersins hoort bij Warnaers hofstede' aan Van

Rhede te laten, mits de verkoopprijs zou worden gearbitreerd. Daarbij waren zij ook bereid een derde deel van alle landen, velden, vullinglanden (uitgedolven velden) en getimmert (opstallen) aan De Vuursche behorend, te laten aan 'de heer van der Horst'. Er waren veel voorwaarden en alles zou nauwkeurig worden opgemeten. Ernst van Rhede zou zich bovendien sterk maken om een derde deel van De Vuursche in te ruimen voor een aantal 'suffisante coopliden tot Amsterdam', in verband waarmee al voorwaarden werden overeengekomen.³⁾

Op 15 mei 1626 deden mr. Van Vianen c.s. afstand van hun rechten op de heerlijkheden De Vuursche en Drakensteyn

Kaart 1. Landmeterskaart (manuscript) van De Vuursche uit 1626. Gevonden in particulier archief in september 2023 en herkend als voorstel voor een verdeling van de heerlijkheid uit 1625. Noorden rechts. (Particuliere collectie, foto auteur.)

Kaart 2. Fragment van de kaart van Jacob Aerts Colom uit 1647 met de verdeelde Vuursche. Noorden rechts. (Allard Pierson Museum, Universiteit van Amsterdam, inv. HB-KZL 1801 A 11.)

ten behoeve van Ernst van Rhede, waarna op 26 januari 1628 Godard van Rhede zich borg stelde ten behoeve van de rente die betaald moest worden aan Van Vianen wegens hun afstand.⁴⁾

Verloting en verdeling

Maar wie moest wat hebben binnen de groep van geïnteresseerde kopers? Er werd om geloot. Ernst van Rhedes belangrijkste kernobject, Warnaers hofstede met bijbehoren, werd buiten de verloting gehouden. De uiteindelijke verdeling ging in zesde parten of veelvouden daarvan. Op 10 november 1629

Kaart 3: 'Die Veurse Heerlijkheit, Ao 1597', door François De Lattre, noorden boven (Nationaal Archief, 4.VTH-3018). In groen 'de negen roeden' als rand, de '100 morgen' of De Stulp (r.) en De Inham (l.o.). Rechts onder Warnaers hofstede.

werd deze verdeling geregistreerd bij het kapittel van Sint-Jan, waarbij een kaart werd getoond.⁵⁾

De verdeling kwam in het kort hierop neer⁶⁾: Ernst van Rhede kreeg 'de heerlijke rechten en de plaetse ofte hofstadt genaempt Drakesteyne ofte Warnaers hofstede' met 20 morgen veen daaromheen gelegen.⁷⁾ Daarbij kreeg hij ook de Vuursche Steeg met de tol volgens de overeenkomst van 15 mei 1626 met zijn broer en Johan Strick en 5/6 deel van de 40 morgen heiveld die hieraan grensden. Aan Van Vianen en Strick bleef het zesde deel waarop het huis op De Vuursche stond, waarin Meyns Jansz weduwe woonde, maar Ernst van Rhede kreeg dat huis. Adriaen van Beverwijk kreeg voor zichzelf en als curator van de boedel van Guillaume van Steenwinkel een derde deel van De Vuursche. Mr. Cornelis (van) Davelaer (1582-1640), advocaat in Amsterdam, kreeg een zesde deel van De Vuursche met 'het huys ende getimmert met landen en heivelden', die gebruikt werden door Cornelis Jonker.

Op kaartbeelden verschijnt vanaf 1647 een karakteristiek patroontje (kaart 2) waarvan ik aannemelijk heb kunnen maken dat dat is overgenomen van de in 1629 genoemde, maar verdwenen

Kaart 4: De Vuursche, ongedateerd, onbekende maker, noorden boven (Nationaal Archief, 4.VTH-3018). In de groene bovenrand staat: 'Dye negen roijen [= roeden] sijens [= zijden, randen] dye van baernars gecoft [= gekocht] is.' Met dank aan neerlandicus Frits Booy voor het ontcijferen en verklaren van 'sijen'.

kaart.⁸⁾ Daar gaat het om vier een-zesde delen en een derde deel. Dat kan dus niet de landmeterskaart (kaart 1) betreffen, maar er zijn wel vergelijkbare details.

Datering en beschrijving van de landmeterskaart (kaart 1)

De landmeterskaart, die we hier verder in detail behandelen, gaat over een verdeling in drieën, afgezien van twee parten van tezamen ruim 60 morgen behorende bij Warnaers hofstede. Het is mijns inziens daarom een voorstel voor de verdeling in derde parten. Dat alles nauwkeurig zou worden opgemeten was afgesproken in november 1625, zodat de kaart in het voorjaar van 1626 zal zijn gerealiseerd.

De kaart in grote lijnen

De afmetingen van de kaart zijn circa 43 bij 32,5 cm, wat neerkomt op een vel papier dat werd gebruikt voor akten en als ingebonden bladen in allerhande registers. Het papier heeft een watermerk dat overeenkomt met het wapen van Bern. Dit enigszins beschadigde watermerk met een beer op een schild met gebogen hoeken, zonder kroon en staaf met bollen (afb. 1a), vertoont overeenkomsten met die uit een verzameling watermerken, waarvan het zwaartepunt in het eerste kwart van de zeventiende eeuw ligt (vergelijk afb. 1b).⁹⁾

Het kaartbeeld en alle andere details zijn met pen uitgevoerd. Er is geen signatuur of datering. In de rechter bovenhoek staat een schaalverdelingsbalk

Afbeelding 1a: Watermerk van de landmeterskaart (kaart 1).

Afbeelding 1b: Voorbeeld uit The Thomas L. Gravell Watermark Archive, Virginia Tech (Blacksburg, Vi., USA), nr. 3717, gedateerd 1614.

van 200 roeden (77 mm) met de tekst 'stichtse Roeden 600 een morgen', dat wil zeggen '600 vierkante roeden vormen een morgen'. Dit suggereert dat de kaart op schaal is en door een landmeter is getekend, overeenkomstig de opdracht dat alles zou worden opgemeten. Bij een roede van 3,76 m is de schaal van de kaart 1:9766.

Rechtsomder staat een tabel met oppervlakten verwijzend naar de genummerde parten op de kaart, respectievelijk No 1, No 2 en No 3. Via letters bij de hoeken knikpunten is de omgrenzing van de parten te volgen. Met voorbijgaan van de beletterde omgrenzing geeft de tabel op de kaart de gegevens op volgens het linker deel in de tabel hierna:

Overgenomen van de kaart			Nagerekend door auteur	
morgens	roeden		morgens	afwijking
240	481	teerste deel	251	+4%
60	205	by Heerlich.	64	+6%
193	164	twede deel	207	+7%
280	40	derde deel	255	-9%
Somma totalis 774 mor 290 roeden			777	+0,3%

De twee ongenummerde delen behorende 'by Heerlich[eid]' zijn samen ruim 60 morgen. Het gaat om het gebiedje rond 'Warnarts hofstede' en het langwerpige perceel ten noordoosten ervan, elkaar rakend met een punt. In de registratieact van 10 november 1629 is sprake van 20 morgen rond Warnars hofstede en 40 morgen heiveld die buiten de verloting werden gehouden. De 20 morgen zijn duidelijk.¹⁰ Met de schaalbalk als gegeven zijn alle oppervlakten nagerekend. Zie de ta-

'vrouw Clooster velt', wat zoveel betekent als Nonnenland. Dat 'velt' wordt begrensd door de Vuurse Steeg aan de westzijde, op de kaart: 'dit roit op de Seise toren' (dit roit op de Zeister toren), en de Nonnengroep aan de oostzijde, die als zodanig ook wordt genoemd. Langs de westkant staat bij de uitstulpingen in de grenslijn 'Dreuvick'. Dat punt komt overeen met de rode stippen op de kaarten 3 en 4, waarbij staat 'Woelf dreuff', en 'Dit is dije Wolf-leffs druefick'. Kortom 'de Wolfsdreuvick'. 'Dreuvick'

is verwant aan 'droeff-acker' als aanduiding voor 'schrle grond'.¹¹ Langs de noordkant staat bij de noordwestpunt 'goylant' en langs de noordgrens 'Barens velt'. Op de kaart van 1597 (kaart 3) wordt nog gerefereerd aan 'Gemeente van Baren Veen'. Er mag vanuit worden gegaan dat het veen anno 1625 allang verdwenen was en er slechts heide (= 'veld') was overgebleven, met uitzondering van hier en daar een ontgonnen terrein.

Binnen de kaders van het gebied staan vijf gebouwen aangegeven, wat in aantal overeenkomt met de in 1625 genoemde vijf pachthoeven. Twee daarvan zijn groter getekend en de andere drie kleiner. Hieruit mag men concluderen dat de eerstgenoemde twee belangrijker waren dan de laatste drie. In de zuidwestpunt nabij 'Warnarts hofstede' staat bij de grote hoeve 'pannenhuijs'. Een 'pannenhuis' is een bierbrouwerij annex herberg. We kunnen hierin de voorganger van 'het rechthuis' herkennen, c.q. het huidige Restaurant Lage Vuursche (Dorpsstraat 2).¹² Uit 1619 dateert een klein tekeningetje van het ensemble van de gebouwen (afb. 2). Op kaart 5 wordt er ook aan gerefereerd als Everts Huijs, naar schout Evert Hendriks die in 1569 'oudt omtrent negenthich jaré' was.¹³ De nabij gelegen kleinere hoeve op kaart 1 op de noordrand van De Eng lijkt de voorganger te zijn van het huis dat bekend stond als Craailo of Kraailoo (Zwarteweg 5; zie kaart 5).

Op de Hoge Vuursche, staat de andere grote hoeve, die we herkennen als de voorganger van de hoeve De Zeven

Afbeelding 2: Fragment van een kaart van Lucas Jansz Sinck uit 1619, noorden onder (Nationaal Archief, 4.VTH-2582). Rechts staat wat we kennen als 'het rechthuis' van Lage Vuursche.

Afbeelding 3: Fragment van een kaart van Lucas Jansz Sinck en landmeter Sibbrandt Hansz. uit 1619, noorden linksomder (Nationaal Archief, 4.VTH-2584). Er staat slechts een boompje op Warnars hofstede.

Linden, die in 1642 Het Groenewout werd genoemd.¹⁴ (Op kaart 4 wordt eraan gerefereerd als 'Dit is dat erve aen dije hoge Vuirsche'.) Ten noorden daarvan staat een kleinere hoeve, die de voorganger is van De Roskam (afgebroken in 1860). (Op kaart 4 wordt die aangeduid met 'Noch dat erve aen dije Vuirsche'.) Deze beide werden als onbenoemde grotere rode vierkantjes aangegeven op de kaart uit 1597 (kaart 3). De derde, de meest oostelijke, was de herberg 't Oude Groenewoud, die het eerder genoemde huis was waarin Meyns Jansz weduwe woonde.

Bij de zuidelijker gelegen grenshoek staat 'galghenbergh'. Omstreeks 1550, het zal na de koop van de negen roeden in 1550 zijn geweest, verzocht Johan van Culemborg een galg en rad te mogen plaatsen als teken van de hoge jurisdictie. De plaats was bij een belangrijk kruispunt van wegen die daar vlakbij van de Baarnse berg overgingen op de Vuursche berg.¹⁵ Het is niet bekend of er ooit executies hebben plaatsgevonden of geëxecuteerden zijn tentoongesteld.

'Warnarts hofstede' bewaar ik voor het laatst. Er bestond tot nu toe in de literatuur nog onzekerheid over of Warnars hofstede werkelijk de cirkels betrof, of dat dit de naam was van de nabijgelegen hoeve.¹⁶ Deze onzekerheid was ingegeven door het kaartbeeld zoals op afbeelding 2. De landmeterskaart (kaart 1) laat daarover geen misverstand meer bestaan: de benaming staat bij de cirkel-

Afbeelding 4: Jan van Ravenswaay, 'Gezicht op het oude raadhuis van Lage Vuursche met de steen', omstreeks 1820 (Cultuur-historische Collectie Hilversum, gemeente Hilversum).

gracht en niet bij de tevens aangegeven hoeve als 'pannenhuijs'. Op Warnars hofstede, het omwalde terrein met gracht, stond ooit het huis dat Werner van Drakenburg in 1360 bleek te hebben opgetimmerd en dat toen 'Drakesteyn' werd genoemd.¹⁷ Op een andere kaart uit 1619 (afb. 3) staat er alleen nog maar een boompje.

Geo-referentie door projectie

Geo-referentie door projectie, waarmee objecten op oude nauwkeurige kaarten gerelateerd worden aan die op hedendaagse, was van begin af aan zinloos voor de kaarten 3 en 4.¹⁸ Vanwege de hiervoor getoonde nauwkeurigheid van kaart 1 wat oppervlakten betreft, heb ik wel de proef op de som genomen met deze kaart. De geschaalde kopie is zo geraad en verschoven dat de lijn met de hoek tussen de delen 2 en 3 (op kaart 5: W-Y en X-Z) over die van de basiskaart (een wal) valt.

Binnen de omgrenzingen komen de lijnen goed overeen met de in het veld nog aanwezige wallen, terwijl van de grond rond Warnars hofstede ook de noordelijke begrenzing met De Eng langs de Hoge Vuurseweg en de zijden ervan overeenstemmen. Zo geprojecteerd blijken vooral de buitengrenzen nogal af te wijken van de latere gemeentegrenzen van

De Vuursche van 1824, daarbij afgezien van de grond langs Pijnenburg die later is toegevoegd. De buitengrenzen aan de noordwestzijde liggen ver in Goois gebied, terwijl die aan de zuidwestzijde oostelijker ligt. Tot mijn eigen verrassing komt het verloop aan de Gooise kant op hoofdlijnen overeen met de op basis van kaarten 3 en 4 beredeneerde geo-referentie van 2014.

De geknikte, gebogen noordgrens, waarbinnen de strook 'de negen roeden' ligt, komt qua vorm overeen, maar is naar binnen verdraaid en verschoven. Door de treffende vormovereenkomst moet dit een vertekening zijn. De noord-oostgrens van de 'honderd morgen' had samen moeten vallen met het verlengde van de Hessenweg, of 'die sloot lopende nae die Veenhuijsen' (kaart 4) als rode lijn op kaart 5. Langs de stippellijn in het verlengde van de zuidoostgrens van de 'honderd morgen' staat op kaart 1 de opmerking 'dit roit opden barensen toren aen'. Dat blijkt in de projectie niet helemaal te kloppen. Aan de oost- en de noordkant wordt mijn herziening van 2023 grosso modo bevestigd (zie kaart 5, rode contouren, indien niet samenvallend met de paarse gemeentegrenzen). Dat geldt dus ook voor de ligging van 'de negen roeden', die vertekend is.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

GERRIT KOUWENAAR, DICHTER IN OORLOGSTIJD

Wim Hazeu

Tijdens mijn onderzoek voor de biografie van de dichter-schilder Lucebert (1924-1994), bestudeerde ik ook het leven tijdens de Tweede Wereldoorlog van zijn latere literaire vrienden, onder wie de in Bergen geboren en getogen schrijver en journalist Gerrit Kouwenaar (1923-2014).

Gerrit Kouwenaar door Cor Stutvoet.
Collectie Literatuurmuseum

De Duitse bezetters besloten in mei 1942 aan de Nederlandse kust de Atlantikwall te bouwen als bescherming tegen een mogelijke aanval vanuit Engeland. Vanwege de bouw moest een groot deel van de kuststreek ontruimd worden. Dat lot trof ook burgers van Bergen. Twee derde van de bewoners moest hun woning verlaten. Dat gold ook voor het gezin Kouwenaar, bestaande uit de ouders en twee zoons. Het gezin vond onderdak in hotel Zeiler, tegenover station Baarn. Het hotel werd gedreven door twee tantes van de ook in Bergen woonachtige jurist Frits Zeiler. Frits was verloofd met Jeltje, de zus van Gerrit Kouwenaar. Een paar maanden later mochten de Kouwenaars in het huis aan de Cantonlaan 3 gaan wonen.

Op 8 december 1942 schreef Gerrit aan Frits Zeiler:

'Ik sta op het punt Baarnaar te worden.'
Of hem dat beviel? Op de dag voor kerst schreef hij aan zijn vriend en schrijver Theo van der Wal:
'We zitten nu alweer een kleine drie we-

ken in Baarn en ons huis krijgt alweer een beetje een eigen sfeer. De plaats Baarn is overigens een dood rotgat: ik zit dan ook maar meestal thuis bij de kachel, lees wat en neem het leven voor wat het is. Veel gewerkt heb ik al die dagen nog niet: dat is me gods-onmogelijk in een huiskamer die nog kleiner is dan die in Bergen en waar al het huiselijk lief en leed zich afspeelt.'

Kouwenaar kende in Baarn niemand, en, vertrouwdde hij Theo toe, *'zat zich op te vreten en ruzie te maken met de ouwe-lui, die er ook niets aan kunnen doen.'* In de plaatselijke boekhandel had hij de roman Jakob Wassermann gekocht. Hij wilde de roman wel vertalen, maar ene N.J. Beversen was hem voor. Kouwenaar was als afleiding lid geworden van de leeszaal in Hilversum: *'In Baarn bestaat er geen. In Hilversum zijn de juffers nog stoffiger en uitgedroogder dan in Alkmaar. Een is er roodharig en heeft de baard in haar keel, een andere heeft een lorgnet op een kropgezweel.'*

Maar de boeken waren gelukkig wufter dan het personeel:

'Een voordeel is hier dat er hier veel meer boeken zijn en je langs de planken kunt uitzoeken.'

Voor een dichter met verschillende ambities in de kunst was een langdurig verblijf in de oorlog in Baarn geen aantrekkelijk vooruitzicht. In de loop van februari 1943 voegde hij zich daarom bij zijn broer en schilder David aan de Rozenstraat in Amsterdam.

Niet lang daarna verordonneerde de Duitse bezetter dat jonge mannen zich moesten melden voor werk in Duitsland, die de Duitse jonge mannen aan het oorlogsfront moesten vervangen.

Lucebert, die toen nog gewoon Bertus Swaanswijk heette, meldde zich als 18-jarige voor deze Arbeitseinsatz. Hij werd te werk gesteld als Fremdarbeiter in het dorpje Apollensdorf bij de stad

Wittenberg. De werkgever was een bedrijf waar experimenten met springstoffen werden gedaan.

Gerrit Kouwenaar besloot onder te duiken. Hij vertikte het voor de Duitse oorlogsindustrie te gaan werken. Om aan de jacht en de razzia's van de Duitsers en hun Nederlandse handlangers te ontkomen, wisselde Kouwenaar een paar maal van onderduikadres: in Amsterdam, in Heemstede om uiteindelijk langer in Baarn te verblijven aan de Cantonlaan 3.

Dat in Baarn ook de graficus M.C. Escher met zijn gezin woonde, wist Kouwenaar niet. Op Oudejaarsavond 1943 kreeg Escher het bevel van de Wehrmacht om zijn woning (en dus ook zijn atelier) aan de Nicolaas Beetslaan 20 binnen vijf dagen te ontruimen. De gevorderde villa was bestemd voor Duitse officieren. Voor Escher en zijn gezin kwam er snel een oplossing. Een vriend stelde en deel van zijn kapitale villa "Ekeby" aan de Van Heemstralaan 58 ter beschikking. Escher bracht zijn meubels onder bij Van Vloten aan de Koningslaan 8 en zijn boeken aan de Krugerlaan 22. Voor zijn atelier mocht hij een aangebouwde vleugel van "Ekeby" gebruiken, mét noorderlicht, wat voor een kunstenaar van belang is. Alle voorzieningen waren Escher gratis aangeboden.

Leerde Kouwenaar Escher niet kennen, dat gold niet voor de kunstschilder Jim Frater (1887-1969). Jim was in Vlissingen geboren, en woonde vanaf 1937 met een zus en een nicht in Baarn. Eerst in de Beukenlaan, daarna in de Sophialaan. Aan Jim vertrouwde Gerrit zijn eerste verhalen toe. Zoals zijn novelle Abelkaïn. Frater vroeg zich af waarom Kouwenaar het zo vaak in zijn vertelling over het kruis had:

'Je bent toch niet erg vóór of erg tegen de kerk. Maar ga je gang: in zoo'n werk zou ik er liever tegen zijn.'

(Deze brief bevindt zich in het archief Kouwenaar van het Literatuurmuseum.) Na de bevrijding gingen de kunstenaar Jim en de dichter Gerrit weer hun eigen weg. Gerrit in Amsterdam, Jim in Baarn. Hij exposeerde er na de oorlog impressies die hij in en direct na de oorlog had

Cantonlaan 3 (in 2024)

getekend en geschilderd, zoals van de Brink. De Historische Kring Baerne heeft van hem onder andere het belangrijke werk, in gemengde techniek, 'Bevrijders in Baarn'.

Escher en Frater kenden elkaar al vanaf 1939, toen zij beiden nog in het Belgische Ukkel woonden. Na de oorlog

werd hun vriendschap versterkt door de Engelse conversatielessen, die Frater aan Escher gaf. Escher vond dat nodig, want er was een toenemende internationale belangstelling voor zijn werk. Maar dat is een ander verhaal.

Bronnen:

Gerard Brouwer: 'Kunstschilder Jim Frater'. (In: Baerne, december 2006)
Arjen Fortuin: Men moet. Biografie van Gerrit Kouwenaar (Querido, Amsterdam 2023)
Wim Hazeu: M.C. Escher. Een biografie (Meulenhoff, Amsterdam 1998)
Wim Hazeu: Lucebert. Biografie (De Bezige Bij, Amsterdam 2018)

EEN KRING VOL EENLINGEN EN VREEMDE VOGELS

DE OORLOG, GROENEVELD EN JOOP COLSON

Enno van der Eerden

Kasteel Groeneveld was na de oorlog twintig jaar lang het onderkomen van fotograaf Joop Colson (1901-1966). Vele schrijvers, kunstenaars en anarchistisch ingestelde avonturiers uit het Amsterdamse bohème milieu vonden hun weg naar Baarn. Daar werden zij welkom geheten door de altijd vrijgevege kasteelheer. Een roemruchte wel vaker opgetekende geschiedenis. Minder bekend is echter Colsons verzetsverleden tijdens de oorlog en de rol die zijn moeder daarbij speelde met haar in Amsterdam gevestigde kindertehuis.

Verhalen vertellen kon hij als de beste. De schrijver Boeli van Leeuwen tekende er een paar op toen hij Joop Colson midden jaren '60 opzocht in diens riante Baarnse behuizing, het door Duitse en Canadese militairen nogal uitgewoonde Kasteel Groeneveld dat Colson sinds 1946 voor een symbolisch bedrag huurde van Staatsbosbeheer.

Hoe hij in 1942, stomdronken, een auto langzaam en statig midden op het Leidseplein liet kapseizen; door de Grüne Polizei gearresteerd werd hij, na eindeloos gesodemeter, door invloedrijke vrienden uit de cel gehaald waarna hij, buitengekomen, zijn gulp opendeed en onder de verbijsterde ogen van de Grüne Polizei een plasje deed tegen het schildwachthuisje. Hoe hij eens een schip van de Wehrmacht wist te commanderen om in Friesland eten te gaan halen voor de joodse kinderen (...), maar na een zuippartij aan boord de Führer vergeleek met een neurotische baviaan en na een geweldige vechtpartij midden op het IJsselmeer overboord is gesmeten en bijna is verdronken.

Aldus Van Leeuwen in het boekje Groeneveld. Herinneringen aan een landhuis in Baarn 1946-1966 (1993).

Bravoure

Ongetwijfeld verhalen die in de loop der jaren stevig waren aangedikt. Bravoure was Joop Colson bepaald niet vreemd. Net zomin als ondernemingszin - en dat had hem geen windeieren gelegd. Na de oorlog floreerde zijn Amsterdamse fotobureau, vooral dankzij exclusieve contracten met Schiphol, Artis en de rondvaartbedrijven voor het fotograferen van dagjesmensen.

Velen, zoals zijn oude vrienden uit het verzet met wie een hechte band was

blijven bestaan, maakten dankbaar gebruik van zijn vrijgevigheid en vooral zijn gastvrijheid. Daarnaast oefende Kasteel Groeneveld met zijn rommelige artistieke sfeer in de jaren '50 en '60 grote aantrekkingskracht uit op jonge kunstenaars, filmers, schrijvers en avonturiers uit de hoofdstedelijke bohème.

Enkele jaren terug haalde schrijver Cees Nootteboom in een radio-interview nog dierbare herinneringen op aan zijn bezoeken aan huize Colson. Tot de zoete inval behoorden ook tekenaar Peter van Straaten, die hier vele zomervakanties doorbracht, de schrijvers Simon Vinkenoog en Remco Campert, journalist Joop van Tijn, fotograaf Ed van der Elksen en cineast Jan Vrijman, die hier zijn legendarische film over Karel Appel opnam.

Huisfotograaf

De basis voor zijn fortuin legde Joop Colson al ver voor de oorlog, toen hij na een mislukte studie en allerhande los-vaste baantjes rond 1930 in zijn woonplaats Amsterdam koos voor een loopbaan als fotograaf. Hij begaf zich naar begrafenissen om vervolgens de nabestaanden een beleefd briefje te sturen met de vraag of zij belangstelling hadden voor foto's van de plechtigheid. Hoewel er in 1936 nog een faillissement over hem werd uitgesproken, kwam er gaandeweg meer structuur in zijn leven. Hij was inmiddels in het huwelijk getreden met AJC-leidster Ali van Ingen, werkte voor kranten en persbureaus en vond in 1938 een studio annex woning aan de Oudezijds Voorburgwal 189. Lucratief werd het toen hij in het aangrenzende stadhuis 'benoemd' werd tot huisfotograaf. Hij portretteerde bruidsparen, verzorgde huwelijksreportages

Joop Colson (1963), uitsnede. Nationaal Archief, Den Haag, Fotocollectie ANEFO - Negatieven Zwart/Wit Middenformaaf, nummer toegang 2.24.01.03, inventarisnummer 915-5033.

en specialiseerde zich in het maken van groepsfoto's.

Colson bleef niettemin het type van de anarchistische vrijbuiters die zoveel mogelijk zijn eigen plan trok maar wel zijn leven lang een grote hulpvaardigheid aan de dag legde. Niet vreemd, gelet op zijn achtergrond. Zijn vader François genoot begin 20ste eeuw faam als 'wonderdokter van Breda'. Ondanks beschuldigingen van kwakzalverij togen van heinde en verre patiënten naar zijn iriscopiepraktijk, waar een abrupt einde aan kwam toen hij in 1911 na een ongelukkige medische ingreep overleed, 32 jaar oud.

Moeder Colson, meisjesnaam Christina Timmer (1875-1952), ging nog twee kortstondige huwelijken aan, beide keren met een politicus uit de socialistische hoek. Zelf was ze tot ver in de jaren '20 actief in feministische, antimilitaristische en christen-anarchistische kringen om zich vervolgens toe te leggen op het schrijven van eigenzinnige artikelen over opvoeding en ouderschap. In 1935 startte ze in Amsterdam een tehuis voor wezen, zwakbegaafden en moeilijk opvoedbare kinderen.

Pure jenever

Colson jr. was inmiddels een vertrouwde verschijning in kunstenaarssociëteit De

Kring bij het Leidseplein. Onder de vaste clientèle - schrijvers, acteurs, journalisten en andere nachtbrakers zonder reguliere werktijden - trof hij degenen met wie hij al snel na de Duitse bezetting ondergrondse initiatieven ontplooid.

Colson, die zich bediende van de schuilnaam Andries van Tessaelaar, maakte geen deel uit van een hecht georganiseerde verzetsgroep. Vandaar dat we zijn naam in de geschiedschrijving en oorlogsmemoires slechts terloops tegenkomen. Toch valt uit deze fragmentarische gegevens wel een beeld te construeren. Vast staat dat zijn fotostudio een belangrijk trefpunt was.

Dichter/journalist Han G. Hoekstra (1906-1988), een Kring-contact en betrokken bij illegale publicaties, herinnerde zich dat hij een keer door deze 'merkwaardige bohemien-achtige man' uitgenodigd was een lezing te geven over de zojuist gearresteerde verzetsman Jan Campert, de schepper van het beroemde gedicht De Achtthien Dooden.

'Er zaten alle mogelijke vreemde vogels. Het was propvol. Joop had een soort kathedertje neergezet met een groot glas er naast. Ik schraapte de keel en nam eerst een flinke slok water, dacht ik. Ik kon meteen geen woord meer uitbrengen. Het was pure jenever.' (cit. Joke Linders en Jannetje van der Veer, Han G. Hoekstra. Biografie (2011), hfst 5.)

De goede Duitser

Belangrijker was dat Colson in zijn studio valse persoonsbewijzen vervaardigde waarbij hij de hulp inriep van een klein groepje getrouwen. Een van hen was de communistische illustrator Weynard Grijzen (1905-1994) die kort na de Duitse inval enige tijd bij Colson 'onderdook'. Uit angst voor arrestatie had hij in zijn eigen woning gepoogd de originelen van zijn anti-nazistische krantenteekeningen weg te spoelen door de wc. Met gevolg een verstopt riool en rondobberende papierrestanten op straat. Gelukkig voor Grijzen liep het met een sisser af. (Na de oorlog zou Grijzen nog vele jaren op Groeneveld wonen en genoot hij in de omroepwereld bekendheid als decorontwerper voor tv-programma's als 't Schaep met de 5 pooten en Farce Majeure.)

Een andere verzetscollega was Henk Kersting (1905-1993), buitenlandredac-

teur bij De Telegraaf en sinds 1937 ook correspondent voor het Amerikaanse persbureau Associated Press. Aangezien de Verenigde Staten pas eind 1941 bij de oorlog betrokken raakten, kon Kersting voor het doorzenden van artikelen geruime tijd ongehinderd gebruik maken van de Berlijnse vestiging van het persbureau. Bij de gelijkgeschakelde Telegraaf pikte hij in de tussentijd informatie op die interessant was voor het verzet en vanaf 1944 verspreidde hij een eigen nieuwsbulletin.

Tot Colsons kringetje behoorde ook Kurt Kahle (1897-1953). Ook weer zo'n eenling in de geschiedenis van het Nederlandse verzet. Een enkele maal duikt hij in publicaties op als 'de goede Duitser'. Kahle was begin jaren '30 vanuit Berlijn naar Amsterdam gevlucht waar hij zijn weg gevonden had als theaterfotograaf. Als Duits staatsburger werd hij uiteindelijk ingelijfd bij de Wehrmacht, maar vanuit zijn legerplaats Crailo bij Laren had hij alle gelegenheid hand-en-spandiensten te verlenen aan het verzet. Er is het verhaal - hoewel er verschillende versies circuleren - dat hij tijdens een illegale vergadering twee binnenvallende SD'ers afblufte door zich als Reichsdeutscher en lid van de Wehrmacht te presenteren.

Voordracht uit Gijsrecht

Een afwijkende achtergrond binnen dit gezelschap had de Joodse Jaap Bronkhorst (1916-2013), die bij Colson aangeklopt had voor hulp. In zijn boek Zestig jaar later (2005) herinnert hij zich dat Colson hem voorzag van een vals persoonsbewijs en hem inschakelde bij de begeleiding van onderduikers.

Daarvoor benutte Colson behalve zijn eigen studio ook de panden die hij in de loop der jaren had aangekocht. Zoals op de Passeerdersgracht waar kunstenaar Bob Hanf enige tijd verbleef. Een ander adres was een afgelegen huisje in Abcoude, waar Bronkhorst en zijn eveneens Joodse vriendin Selma midden '43 naartoe gestuurd werden toen het illegale werk voor hem te gevaarlijk werd. Daar zat op dat moment ook de bekende acteur Albert van Dalsum ondergedoken die pontificaal geweigerd had zich bij de Kultuurkamer aan te melden. Op de dag dat Bronkhorst en zijn vriendin arriveerden vond er een inval plaats. Van

Dalsum, zo wil de overlevering, werd vrijgelaten nadat hij zijn verhoorders geïmponeerd had met enige voordrachten uit Vondels Gijsrecht. Selma werd echter op transport gesteld en zou niet meer terugkeren. Bronkhorst, die net op tijd had weten te ontsnappen, werd later alsnog opgepakt, maar overleefde Auschwitz.

Mijn kinderen en ik

Maar er was nog een andere ontsnapingsroute. Het 'Kindertehuis Colson' van zijn moeder, die altijd de naam van haar eerste echtgenoot was blijven voeren. Tijdens de oorlog werden in het pand aan de Amsterdamse Johannes Verhulststraat 45 vele Joodse kinderen uit handen van de Duitsers gehouden. Aannemelijk is dat hier ook volwassen onderduikers tijdelijk in veiligheid werden gebracht. Een episode waarover weinig bekend is.

Zelf publiceerde Christina Colson na de oorlog onder het pseudoniem Risoti in Nieuwsblad van het Noorden een langlopende artikelenreeks, 'Mijn kinderen en ik'. Daarin noteerde ze: *'talloze nachtelijke invallen, met 10 à 12 man, die met de revolver in de vuist binnendrongen, de kinderen, tot de babies toe, uit bed haalden, om te zoeken naar verborgen Joodse kinderen. En wij hadden er toen twee en twintig.'*

Een andere bewaard gebleven getuigenis is afkomstig van de toen 24-jarige Betty Bausch-Polak. In de loop van 1943 verbleef ze enige tijd als onderduikster in het tehuis, waar ze door mevrouw Colson belast werd met de verzorging van de katholieke kinderen. Dit betekende, zo schrijft ze in Bewogen stilte (2004), dat ze 'minstens drie maal per dag met die kinderen moest bidden en op de zondag een schare van zo'n twintig jongeren naar de kerk moest begeleiden.'

Vertwijfeld vroeg ze zich af hoe ze als Joods meisje, dat nog nooit een kerk van binnen had gezien, met deze situatie moest omgaan. Ze begaf zich naar een winkeltje in de buurt waar religieuze attributen werden verkocht. Daar vertelde ze dat ze wilde weten hoe ze zich als protestants meisje diende te gedragen als ze met haar katholieke vriendje naar de kerk ging. Lang duurde haar verblijf in het tehuis overigens niet. Hooguit een

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

Y. Hussein, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

apotheek.julius@ezorg.nl

Fax (035) 5421021

www.apotheekjulius.nl

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321

www.debaarnsenotarissen.nl

email : info@debaarnsenotarissen.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woonzorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk, geheel zelfstandig wonen is eveneens mogelijk.

Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven.

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

Beeld opgenomen in Kasteel Groeneveld uit 'De werkelijkheid van Karel Appel' van Jan Vrijman, 1962. (Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.)

paar maanden, waarna ze elders onderdak vond. Een van de Joodse onderduik kinderen was de in 1938 geboren Mary Meijer (schuilnaam Loef) die hier al kort na haar geboorte werd opgevangen. Haar uit Duitsland gevluchte ouders moesten alle zeilen bijzetten om het confectiebedrijfje dat ze opgezet hadden overeind te houden. Toen de Jodenvervolgving zich begon af te tekenen verzochten ze Christina Colson voor hun dochter te zorgen, mocht hen iets overkomen. Beiden overleefden de oorlog niet. Mary bleef aan de familie Colson verbonden. Ze was de oogappel van de oude vrouw

en zou na haar overlijden door zoon Joop 'geadopteerd' worden.

Hippieachtige ambiance

Na de oorlog werd het tehuis te klein om te voldoen aan de toegenomen behoefte aan kinderopvang. De altijd handige Joop Colson sloot een overeenkomst met Staatsbosbeheer voor de huur van het leegstaande, bij Baarn gelegen 18de-eeuwse Kasteel Groeneveld. Terwijl hij van hieruit zijn Amsterdamse foto-imperium bestierde, ontfermde zijn moeder zich op het kasteel over vele tientallen wezen en kinderen afkomstig uit verscheurde, ontwrichte en

NSB-gezinnen. Ze deed er vol empathie verslag van in de genoemde artikelen in Nieuwsblad van het Noorden.

Na haar dood in 1952 kwam aan het kindertehuis een einde. Groeneveld groeide onder de bezielende leiding van Joop en Ali Colson uit tot een soort dependance van de Amsterdamse kunstenaarsmaatschappij De Kring. Na hun beider overlijden, kort na elkaar, wist pleegdochter Mary Colson deze hippieachtige ambiance nog zo'n tien jaar te continueren. Tot in 1976 het kasteel weer overgedragen werd aan Staatsbosbeheer en het gerestaureerd werd tot het keurig aangeharkte landgoed dat het is tot de dag van vandaag.

Tussengevoegd door de redactie:

Vrijman, Jan; en anderen; inl. Ernst van Raaij (1993) Groeneveld: Herinneringen aan een landhuis in Baarn. 1946-1966. Amersfoort Lees ook: Een kindertehuis in Kasteel Groeneveld (www.geheugenvanbaarn.nl 18 oktober 2016)

en: De productieleider van Pipó de Clown vertelt (www.geheugenvanbaarn.nl 2 oktober 2014)

Bij speuren op internet (o.a. www.dbnl.org) is terug te vinden dat de verschillende hiervoor genoemde schrijvers en kunstenaars elkaar kenden en met elkaar optrokken in bepaalde periodes van hun leven.

1972

M.C. Escher, oud inwoner van Baarn, overleden. De grote villa Uytendbosch wordt gesloopt ten gunste van nieuwbouw. Wederom verdwijnt er een prachtige villa. De directeur van de school- en werktuinen, de heer Werner overlijdt.

1973

Het parkeerterrein achter de Laanstraat, tegenwoordig het Laanplein, wordt vergroot ten gunste van onze automobilisten.

Buitenbrievenbussen worden verplicht bij een te grote afstand tussen openbare weg en de brievenbus aan huis. Opmerkelijk is het stukje uit de krant van 1973: Advies cultuurnota behelst dat het cultureel centrum van Baarn moet komen bij de Brink. Niets nieuws onder de zon na 50 jaar! Gebruikelijk waren in die jaren de drukbezochte kerstboomverbrandingen in januari. Bij het aanpassen van de Zandheuwelweg werden granaten en een landmijn gevonden.

Wie herinnert zich nog dat Turkenburg Textiel een vestiging had boven de supermarkt van Den Blanken in de Laanstraat?

1974

Een historisch jaar uit velerlei oogpunt. 100 jaar spoorlijn naar Baarn.

Oprichting Historische Kring Baerne, de aanleiding voor deze tentoonstelling.

Nog een opmerkelijk feit wat ons tegenwoordig bekend in de oren klinkt:

De boeren leggen de A1 stil.

Wilt u weten waarom, kom dan even kijken bij ons in de tentoonstelling.

Dit zijn zomaar een paar jaar. De andere jaren bieden minstens net zo veel opmerkelijke feiten die de herinnering weer levend maken. Maar zoals gezegd, we willen nog niet alles weggeven. Naast de vele krantenartikelen treft u op deze tentoonstelling ook voorwerpen aan waarvan u zult zeggen: "O ja, weet je nog wel. Dat deden wij ook toen." Of "zo'n apparaat hadden wij ook". Om een tipje van de sluier op te lichten, een dia avondje of smalfilmavondje, gezellig met de familie fonduen, enzovoort, enzovoort. Er liggen ook diverse ingebonden jaargangen van kranten ter inzage en natuurlijk wordt er een film vertoond waarin u zich terug waant in die mooie 70-er jaren.

U bent allemaal van harte welkom bij de officiële opening van deze tentoonstelling of op één van onze openingsdagen. De officiële opening is op zaterdag 29 juni door ons erelid mevrouw Nel Kuijt. De openingsspeech zal verzorgd worden door onze voorzitter Petra Spigt.

De tentoonstelling is te zien tot en met december 2024 in de Oudheidkamer in de kelder van de bibliotheek aan de Hoofdstraat 1a. (Er is een lift.) Openingsdagen van de Oudheidkamer zijn: woensdag van 14.00 tot 16.00 uur en zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur. U bent van harte welkom op deze gratis tentoonstelling!

TENTOONSTELLING IN OUDHEIDKAMER

DE ROERIGE JAREN 70 IN BAARN

Ton van den Oudenalder

In deze overzichtstentoonstelling willen wij u mee terug nemen naar de periode 1970-1979. We kijken in deze tentoonstelling 50 jaar terug: de focus ligt op deze jaren omdat midden in die 70-er jaren onze historische kring werd opgericht. Wat gebeurde er toen allemaal in Baarn? Hoe zag Baarn er uit in die tijd? Wat stond er toen voor nieuws in de krant? Welke producten waren er toen te koop? Welke werden met advertenties aangeprezen?

Want er gebeurde heel wat in die dagen. Om zo maar enkele voorbeelden te noemen en u een indruk te geven van deze tentoonstelling is dit stukje geschreven. We pakken er een

paar jaar uit. Niet te veel natuurlijk want er moet ook nog iets te ontdekken zijn op de tentoonstelling die u zeker moet bezoeken.

AANWINSTEN OUDHEIDKAMER

Op de foto ziet u een selectie van voorwerpen die in het eerste kwartaal van 2024 zijn ontvangen in de Oudheidkamer.

DVD: 'Paul Ovink, portret van een schilder'; Gemaakt door Wim Daems Producties. Cassettebandje 'Grootboekballade', speciale uitgave ter gelegenheid van het afscheid van heer W. van de Willige, Bosch en Keuning; Escher. Wandelingen in de tijd; Van Italië naar Baarn; Tentoonstellingscatalogus; Paleis Soestdijk (2017). Scriptie door Chris den Engelsman: M.C. Eschers vorming aan de kunstnijverheidsopleiding in Haarlem. Trams en tramlijnen; Paardetrans in het centrum en het zuiden van Nederland; door Duparc, De Herder, Leideritz, Van Lith, Olthoff en Sluiter. Voorvaders van Eemlanders (20 delen). Stoffen tasje met opdruk 'Vorstelijk Baarn'. Blauwe handdoek met opdruk BG&SV en afbeeldingen van sportende figuren. Miniatuurbusje Ouderenbus, (afkomstig van de heer Van der Mersch).

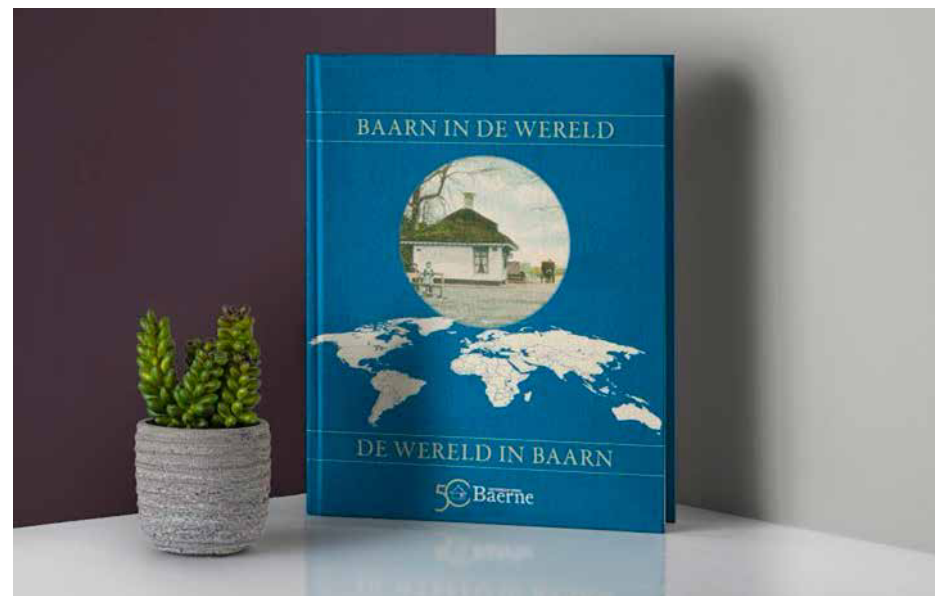
Meetlat Nijhof Zelfbouw Baarn. Koperen huls met opschrift: 18 februari 1947, saluutbatterij van 1 R.V.A. te Baarn, o.c.v. Res.1e Lt. der Artillerie Mr. C.C.M. Collard. Twee nummerplaten (kenteken L1603), afkomstig van de Fiat van Dr. P.V. Astro, arts in Baarn. Zilveren armbandje bestaande uit 5 ct muntjes met afbeelding Koning Willem III.

Indien u graag zelf iets wil overdragen aan de Historische Kring Baerne, dan kunt u contact opnemen met de Oudheidkamer. Iedere bijdrage aan onze verzameling wordt met belangstelling tegemoet gezien.

BAARN IN DE WERELD - DE WERELD IN BAARN

VOORINTEKENING JUBILEUMBOEK 50 JAAR HISTORISCHE KRING BAERNE

Op de Avond van de Baarnsche Geschiedenis in Theater de Speeldoos, op 29 oktober, wordt het jubileumboek van de Historische Kring Baerne gepresenteerd.

In dit boek 25 verhalen uit de geschiedenis van Baarn, deze keer over de invloed van Baarn op de wereld en hoe de wereld invloed had op Baarn.

Een greep uit die verhalen:

- Vlaamse vluchtelingen uit WO I. Schrijvers en kunstenaars vluchtten voor de bezetters maar soms ook voor de Vlaamse justitie.
- De "Polygram Years" van de opkomst van Philips Phonografische Industrie tot het sluiten van Phonogram International.
- Het Centraal Bureau voor Schimmelfcultures van Johanna Westerdijk. Hoe het begon, wie er werkten, wat er onderzocht werd en hoe het wereldwijd, tot en met Japan, uitgroeide tot een belangrijk onderzoeks-

stituut met de fundamenteën in de Oosterstraat in Baarn.

- Indisch kapitaal en kapitale landhuizen. Hoe een boerendorp veranderde in een villadorp en de sociale en economische gevolgen ervan.

En ook over de toeristen die naar Baarn kwamen, zeker nadat de spoorlijn Amsterdam-Amersfoort was aangelegd en Baarn een station had gekregen. Over schrijvers, beeldend kunstenaars en architecten die hier gewoond en gewerkt hebben en invloed hadden. Mede het feit dat Paleis Soestdijk in Baarn lag, heeft ook vele rijken doen besluiten om zich er te vestigen en bekende architecten op te dragen prachtige villa's voor hen te ontwerpen. Deze elite drukte haar stempel op de ontwikkeling van het dorp betreffende moderne opvattingen en voorzieningen als een gasfabriek en een lyceum.

De talloze foto's en illustraties maken van dit boek ook een prachtig boek

om in te kijken. Door de keuze van de onderwerpen en een ingebonden uitvoering op mooi papier, is deze uitgave een boeiend en fraai naslagwerk geworden.

Leden van de Historische Kring Baerne kunnen een exemplaar reserveren en krijgen daarbij korting. In plaats van € 22,50 betaalt u € 20,00 als u reserveert voor 1 juli 2024. Daarvoor kunt u € 20,00 overmaken op rekening NL18 INGB 0004 1921 33 t.n.v. Historische Kring Baerne met vermelding van jubileumboek 2024.

Het boek wordt gepresenteerd op de Avond van de Baarnsche Geschiedenis op 29 oktober, het ligt daar voor u klaar.

Als u daar niet aanwezig bent, kunnen u uw boeken na 29 oktober in de Oudheidkamer afhalen (openingstijden: woensdag 14:00-16:00 uur, zaterdag 11:00-13:00 uur).

Agenda (zie www.historischekringbaerne.nl voor de laatste versie)

1 juni tot en met 15 juni 2024:	Tentoonstelling 150 jaar Oosterspoorweg (Oudheidkamer)
29 juni:	Inleverdatum fotowedstrijd 'Mijn Baarn'.
29 juni tot en met 30 november 2024:	Jubileumtentoonstelling - De jaren 70 in Baarn (Oudheidkamer)
31 augustus 2024:	Historische Kring doet mee aan het Cultureel Festival Baarn (Laanstraat, Pekinguin, Brink www.cultureelfestival.nl)
6 september 2024:	Opening fototentoonstelling 'Mijn Baarn' (De Speeldoos)
19 oktober 2024:	Jubileum-stadswandeling
22 oktober 2024:	Avond van de Baarnsche Geschiedenis (De Speeldoos)

Nieuwe vrijwilligers zijn altijd welkom!

Naast algemene vacatures is er een vacature voor secretaris in het bestuur, voor ledenadministrateur en voor vrijwilliger voor de werkgroep Oude Begraafplaats. Neem voor meer informatie contact op met de voorzitter (via voorzitter@historischekringbaerne.nl), met de penningmeester (via penningmeester@historischekringbaerne.nl) of met de coördinator van de werkgroep Oude Begraafplaats (via oudebegraafplaats@historischekringbaerne.nl)

Iedere maand wordt de digitale Nieuwsbrief verstuurd, met de laatste nieuwtjes en weetjes. Krijgt u hem niet en wilt u hem wel ontvangen? Stuur dan uw emailadres naar ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.
Oplage: 850 ex.
Vormgeving en druk:
De Bunschoter, Bunschoten.

Redactie

Mariette van Oosterwijk Bruyn
E redactie@historischekringbaerne.nl

Historische Kring Baerne

(Opgericht in 1974)
Postadres: Postbus 326,
3740AH Baarn
E info@historischekringbaerne.nl
I www.historischekringbaerne.nl

Bezoekadres:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A, 3741AC Baarn.
T (035) 54 303 77.
E oudheidkamer@historischekringbaerne.nl

Openingstijden:

wo 14:00-16:00 uur, za 11:00-13:00 uur en op afspraak. Ingang via Bibliotheek, souterrain (lift aanwezig).

Ledenadministratie:

Mw. Anja van Gelder
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Lidmaatschap:

Vanaf 2024 en per adres € 21,00.
Rekeningnummer NL18 INGB 0004 1921 33 ten name van de Historische Kring Baerne te Baarn. Leden ontvangen gratis het kwartaalblad Baerne en hebben gratis toegang tot de lezingen. (Buiten Baarn wordt een bijdrage van €15,00 voor de verzendkosten gevraagd, te voldoen tegelijk met de jaarlijkse contributie.)

Verkoopadressen Baerne:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A, Baarn (tijdens openingsuren); Bruna, Laanstraat 22, Baarn.
Verkoopprijs: €4,00.

Dagelijks bestuur:

Mw. Petra Spigt (voorzitter)
M 06 5332 1504

Dhr. Klaas Boer (secretaris)

M 06 2428 7109

Dhr. John Boers (penningmeester)

M 06 8362 2391

Algemeen bestuur:

Mw. Ans van Egdom
(werkgroep Communicatie)
M 06 2535 3423

Dhr. Taco Hofstra
(werkgroep Oude begraafplaats)
T (035) 53 115 15

Mw. Lisette Kuizinga-Claassens
(werkgroep Oudheidkamer)
T (035) 54 203 72

Dhr. Jan van der Laan
(werkgroep Archeologie;
werkgroep genealogie)
M: 06 3760 1106

Mw. Mariette van Oosterwijk Bruyn
(redactie Baerne)
M 06 2126 4043

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudig en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de redactie wenden.

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huismerk en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

De Historische Kring Baerne is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een culturele ANBI kunt u voor 125% aftrekken

van de inkomsten- of vennootschapsbelasting. Een erkende ANBI betaalt geen successierechten of schenkingrechten, uw schenkingen of legaten komen dus volledig ten goede aan de instelling.

RUG
& GEZONDHEIDS
CENTRUM BAARN

Plataanlaan 5
3741 WE Baarn
035 - 54 11 346
www.rugeba.nl

- ✓ Rugcentrum
- ✓ Fysiotherapie
- ✓ Podotherapie
- ✓ Haptotherapie
- ✓ Mindfulness
- ✓ Shockwave therapie
- ✓ Chiropractie
- ✓ Schouderkliniek
- ✓ Mensendieck Cesar
- ✓ Voeding- en Leefstijlcoach
- ✓ Sportmassage
- ✓ Pilates en Training

Specialisten in bewegen

Ruime openingstijden,
contracten met alle verzekeraars,
verwijzing niet noodzakelijk